

Odnos Marije Stuart i Elizabete I.

Levanić, Nina

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:554259>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest
Preddiplomski sveučilišni studij povijest (dvopredmetni)

Nina Levanić

Odnos Marije Stuart i Elizabete I.

Završni rad

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Preddiplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni)

Odnos Marije Stuart i Elizabete I.

Završni rad

Student/ica:

Nina Levanić

Mentor/ica:

Prof. dr. sc. Milorad Pavić

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Nina Levanić**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Odnos Marije Stuart i Elizabete I.** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2020.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. ŠKOTSKA I ENGESKA PRIJE ROĐENJA DVIJU KRALJICA.....	2
2.1. Henrik VIII. Tudor	2
2.2. Vladavina Jamesa V. u Škotskoj.....	4
3. PRINCEZA.....	5
3.1. Krvava Marija	7
4. DJEVOJČICA-KRALJICA.....	9
4.1. Marijin boravak u Francuskoj	10
5. DVIJE KRALJICE NA OTOKU	13
5.1. Elizabetina vladavina	13
5.2. Marijin boravak u Škotskoj.....	15
5.2.1. Pritvor u vlastitom kraljevstvu.....	16
5.3. Zatočeništvo u Engleskoj i smaknuće	17
5.3.1. Ridolfijeva urota	18
5.3.2. Throckmortonova urota	19
5.3.3. Babingtonova urota.....	19
5.4. Nepovjediva Armada i kraj Elizabetine vladavine.....	20
6. ZAKLJUČAK.....	22
7. SAŽETAK.....	24
8. SUMMARY	25
9. POPIS LITERATURE I INTERNETSKIH IZVORA	26
10. POPIS ILUSTRATIVNE GRAĐE.....	28

1. UVOD

Kraljica Elizabeta I. Tudor je, preuzevši englesku krunu, Engleskom vladala duže od bilo kojeg vladara dinastije Tudor. „Djevičanska kraljica“ je postala vjerni branitelj protestantizma diljem Otoka, ali i Europe te je svojim odlukama razbila stereotip o ženskim vladarima tijekom ranog novog vijeka. Jedan od velikih Elizabetinih izazova je predstavljala njena škotska rođakinja i katolkinja, Marija Stuart, kraljica Škota. Sukob kraljica i njihove pretenzije na englesko prijestolje proširio se i na sukobe između katolika i protestanata. Njihova „borba“ trajat će od 1561., a završit će pogubnom odlukom za jednu od njih, 1587. godine. Iako će kraljice u navedenom razdoblju postati opsesija jedna drugoj, zanimljivo je kako će se njihova komunikacija odvijati putem pisama.

Kako bi se rad što bolje shvatio, na početku je objašnjeno stanje u Škotskoj i Engleskoj prije rođenja dviju kraljica koje će pratiti slični problemi njihovih prethodnika. Upravo je cilj ovog završnog rada analizirati odnos rođakinja na Otoku kroz pomniji prikaz vjerske, političke i međunarodne pozadine. Nadalje, opisat će se Elizabetin put od princeze do kraljice, nakon čega slijedi analiza odosa Engleske i Škotske te Marijin boravak u Francuskoj. Međutim, problemi za obje kraljice počinju Marijinim povratkom u Škotsku. Glavni problem njihova odnosa jest preuzimanje engleske krune, ali i ujedinjenje Engleske i Škotske pod dinastijom Tudor ili Stuart. Škotska netrpeljivost prema Mariji rezultirat će njenim odlaskom u Englesku, gdje će očekivati Elizabetinu pomoć, ali će je dočekati 19 godina zatočeništva. Na kraju rada obradit će se nekoliko urota čiji je glavni zadatak bio svrgnuti Elizabetu s prijestolja kako bi se uz pomoć stranih sila i Marije ponovno uspostavilo katoličanstvo u Engleskoj. Mnogi korišteni podaci za rad su pretežito iz literature na engleskom jeziku. Tema je vrlo popularna, ali valja napomenuti kako su mnogi podaci fiktivni, stoga je trebalo pomnije proučiti literaturu za utvrđivanje vjerodostojnosti podataka. Činjenice vezane za kraljicu Elizabetu temelje se na djelima američke povjesničarke Alison Weir *The Life of Elizabeth I* te Jacoba Abbotta *Queen Elizabeth*. Kao podloga za Mariju Stuart poslužila su djela američke povjesničarke Retha Warnicke *Mary, Queen of Scots* te biografija Johna Guyja *Queen of Scots*. Također, za određene detalje koristila su se i druga djela, pretežito engleskih povjesničara kao što su Ronald Hutton, Alison Plowden i Kate Williams.

2. ŠKOTSKA I ENGLSKA PRIJE ROĐENJA DVIJU KRALJICA

2.1. Henrik VIII. Tudor

Engleski kralj Henrik VIII. Tudor (1491.-1547.) drugi je po redu vladar iz dinastije Tudor. Povijest ovog kralja pamti po bračnim problemima i upornom željom za muškim nasljednikom zbog kojeg je prekinuo odnose s Rimom, što će uvelike ostaviti posljedice na daljnji razvoj događaja između Engleske i Škotske, ali i cijelog svijeta. Prva Henrikova supruga bila je udovica njegovog starijeg brata Arthura, Katarina Aragonska (1458.-1536.), ujedno i teta cara Svetog Rimskog Carstva, Karla V. Habsburškog (1500.-1558.).¹ Osim što je htio osigurati nasljednika, Katarininu rodnu Španjolsku smatrao je svojim saveznikom u borbi protiv vječnog neprijatelja Francuske. Međutim, par je imao samo jedno žensko dijete po imenu Marija (1516.-1558.), prilikom čega se povećala mogućnost da škotski kralj James V. (1512.-1542.) naslijedi englesku krunu po svojoj majci, Henrikovoj sestri, Margaret Tudor.² Budući da papa Klement VII. nije odobrio Henriku drugi brak s ljubavnicom Anne Boleyn (1501./1507.-1536.), bilo je jasno da će se Engleska crkva odvojiti od Rima. Vjenčanje Henrika i Anne obavio je canterburyjski nadbiskup Thomas Crnamer (1489.-1556.), uz poništenje prvog braka.³ U Rimu su engleskog kralja ekskomunicirali iz katoličke zajednice, iako je on, na početku svoje vladavine bio katolik, ali je ubrzo shvatio kako uz pomoć novih ideja lakše provoditi vlast. U nastavku svoje vladavine, 1534. godine, Henrik je donio Zakon o vrhovništvu (*Act of Supremacy*) prema kojem je engleski vladar na čelu države i Anglikanske crkve (*Church of England*), što znači da su mnoga crkvena imanja prešla u kraljeve ruke.⁴ Na razočaranje oba roditelja, Anne je rodila Elizabetu (1533.-1603.) koja je bila sigurna dokle god je njena majka zadržala pažnju engleskog kralja. Međutim, nemiran vladar još je jednom pronašao potencijalnu majku svog sina, ali nije mogao sklopiti treći brak, s obzirom na to da su prve dvije supruge još uvijek bile žive. Godine 1536. preminula je Katarina Aragonska, a iste je godine Anne optužena za preljub i smaknuta u Londonskom tornju (*Tower of London*). Samo dan nakon njenog smaknuća, Henrik je oženio Jane Seymour (1508./1509.-1537.) koja je Henriku konačno rodila muškog nasljednika Edwarda (1537.-1553.). Marija i Elizabeta smatrane su nezakonitom djecom zbog čega su isključene iz reda nasljeđivanja. Do

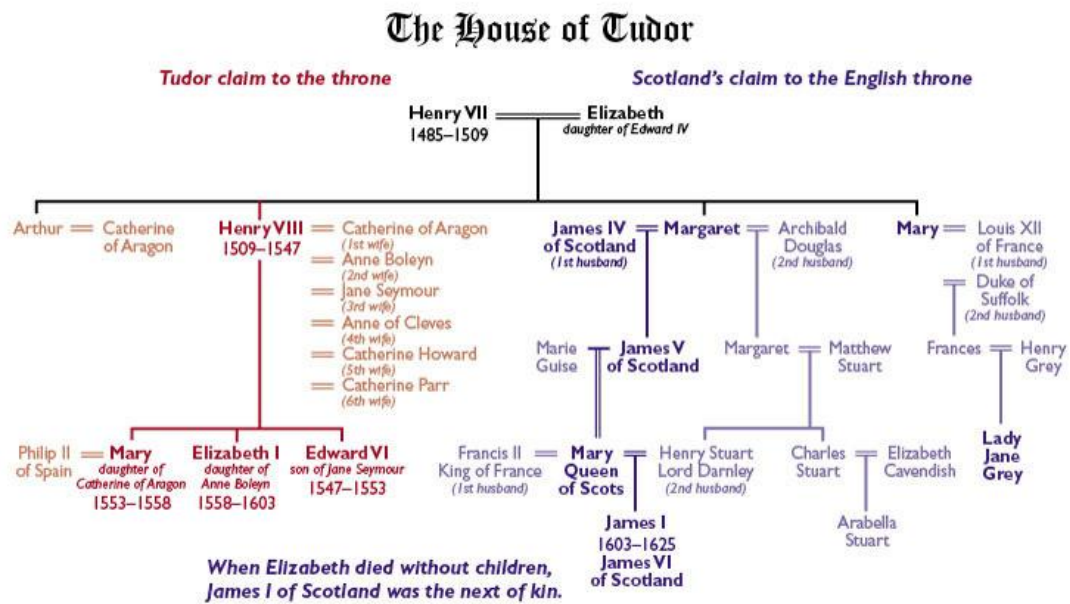
¹ S. Bertoša, 2004, 25.

² S. Bertoša, 2004, 26.

³ S. Bertoša, 2004, 25.

⁴ S. Bertoša, 2004, 26.

kraja svog života, Henrik će imati još tri supruge (Ana od Klevea, Katarina Howard, Katarina Parr) s kojima neće imati djece.

Slika 1. Obiteljska veza između dinastije Tudor i Stuart: [Curriculum Visions poveznica](#)

15. kolovoza 2020.

2.2. Vladavina Jamesa V. u Škotskoj

Dinastija Stweart je u Škotskoj preuzela prijestolje u 14. st., a prije toga su njeni pripadnici obnašali funkciju velikog namjesnika Škotske (*Great Steward*), koja se u Engleskoj zadržala do dana današnjeg.⁵ U razdoblju od 1513.-1542. godine, škotska je kruna pripadala ocu Marije Stuart, Jamesu V. Stewartu. Već je spomenuto kako je James zapravo nećak Henrik VIII. Tudor, a upravo će Marija Stuart preko svoje bake Margaret biti legalan pretendent na englesku krunu. Odgovor na pitanje zašto su obje Jamesove supruge bile Francuskinje može se potražiti u savezu (*Auld Alliance*) između Škotske i Francuske osnovanog 1295., zbog zajedničke obrane od Engleske. Savez je obnovljen potpisivanjem sporazuma u Rouenu 1517., što je ojačalo katoličke veze između Francuske i Škotske te je obvezalo mladog kralja na ženidbu s jednom od princeza francuskog kralja Franje I. (1494.-1547.).⁶ Prijateljstvo Škotske i Francuske dovodi do zaoštavanja škotsko-engleskih odnosa, što odgovara francuskom kralju.⁷ Ubrzo nakon sklapanja braka, Madeleine od Valoisa preminula je od tuberkuloze, stoga je James tražio novu francusku udavaču.⁸ Marija od Guisea (1515.-1560.) porijeklom je bila iz važne francuske vojvodske obitelji koja je u svojim rukama držala posjede diljem Normandije i Champagne. Njenu ruku je također zatražio i Henrik VIII. Tudor jer je shvatio kako mu prijateljstvo Francuza i Škota predstavlja prijetnju. Brak između Jamesa i Marije od Guisea sklopljen je 1538. godine. Važno je napomenuti da je tadašnja Škotska mnogo zaostajala za Marijinom rodnom Francuskom, ali i za ostatkom Europe zbog siromaštva, nerazvijene trgovine, a stanovništvo se pretežito bavilo ovčarstvom, ribolovom i lovom.⁹ Rođenjem dvojice sinova, Jamesa i Roberta, bio je osiguran opstanak dinastije, ali ubrzo nakon rođenja, dječaci su preminuli. Unatoč tragičnom događaju, kraljica je ostala trudna po treći put, ali je James ostao zaokupljen ratovanjem protiv Henrika koji mu je u bitci kod Solway Mossa, 1542. godine zadao presudan poraz.¹⁰ Nakon toga, kralj se povukao u palaču Falkland i ostao razočaran rođenjem kćeri Marije (8. prosinca 1542. godine u palači Linlithgow), nakon čega umire od posljedica bolesti.

⁵ *Kako je nastala znamenita škotska dinastija Stuart?* - <https://povijest.hr/nadanasnjidan/kako-je-nastala-znamenita-skotska-dinastija-stuart-1390/> (21. kolovoza 2020.)

⁶ A. Plowden, 2003, 17.

⁷ *Mary's Parents, Mary, Queen of Scots* - <http://www.marie-stuart.co.uk/index.htm> (14. srpnja 2020.)

⁸ Ibid.

⁹ S. Zweig, 1979, 13.

¹⁰ S. Bertoša, 2004, 25.

3. PRINCEZA

Henrikova druga kći, rođena je 7. rujna 1533. godine, a ime je dobila po svojoj baki, Elizabeti od Yorka. Iako dvor nije bio oduševljen ženskim dijjetom, djevojčica je imala posebnu vezu s roditeljima. Krštenje malene princeze obavio je najviši crkveni dostojanstvenik, Thomas Cranmer, uz nazočnost velikog broja ljudi.¹¹ Elizabetino pravo na krunu zakonom je potvrđeno u Parlamentu, također joj je dodijeljena titula princeze od Walesa koju je prije nje posjedovala starija polusestra Marija. Jedna od karakteristika ranonovovjekovnih europskih vladara jest vješta ženidbena politika za kojom je posegnuo i Elizabetin otac. Naime, želeći osigurati budućnost kćerke, ali i svoje političke ciljeve, Henrik je, savezništvo s odabranim europskim vladarem, htio potvrditi brakom Elizabete i princa. Međutim, europski vladari odbijali su navedenu ponudu zbog vjerskih razloga što je razljutilo engleskog kralja koji je i dalje želio osigurati opstanak dinastije muškim nasljednikom. Kada je Elizabetina majka smaknuta, princeza je imala tri godine te je obitavala u rezidenciji Hunsdon u prisutstvu svoje guvernante *lady* Margaret Bryan.¹² Ne zna se kako je princeza reagirala na smrt svoje majke, je li vjerovala u njenu ili očevu krivicu, ali prema izvorima, ime Anne Boleyn spomenula je dva puta u svom životu.¹³ Nova engleska kraljica postala je Jane Seymour koja je, tjedan dana nakon rođenja sina Edwarda, preminula zbog porođajne groznice.¹⁴ Potaknut rođenjem sina, Henrik je odlučio proglasiti Mariju i Elizabetu nezakonitom djecom, čime su one izgubile sva prava na englesku krunu. Međutim, prema navodima, Elizabetu je volio na sebi poznat način, stoga je princeza zauzela posebno mjesto u obitelji i sudjelovala u posebnim obiteljskim prilikama. Godina 1542. je godina rođenja Marije Stuart, dok se Elizabeta, prema navodima, odlučuje da se nikada neće udati. Razlog tomu jest gubitak još jedne

Slika 2. Elizabeta kao princeza: [RCT](#) [poveznica](#) 17. kolovoza 2020.

¹¹ J. Abbott, 2015, 8.

¹² J. Abbott, 2015, 15.

¹³ A. Weir, 1998, 16.

¹⁴ A. Weir, 1998, 48.

drage ženske osobe u njenom životu, a to je peta Henrikova supruga, Katarina Howard koju je kralj, zbog njene nevjere, dao pogubiti. Unatoč tome, Elizabeta je rasla u vitku, crvenokosu i inteligentnu djevojku. Slijedeća godina u njenom životu je bila prekretnica s obzirom da se kralj po šesti i, posljednji put oženio. Katarina Parr (1512.-1548.), Henrikova posljednja supruga, uskoro je postala veoma bliska s kraljevom djecom kojoj je nedostajalo majčinske ljubavi te će preuzeti brigu o njima nakon Henrikove smrti, 1547. godine.¹⁵ Nakon što je postala udovica (*Queen/Lady Dowager*), Katarina se posvetila daljnjem obrazovanju tada 14-godišnje Elizabete koja je već uvelike posjedovala vještine u mnogim područjima. Valja napomenuti kako su Edward i Elizabeta imali posebnu vezu, budući da su oboje bili protestanti, nasuprot njihovoj starijoj polusestri Mariji koja je bila katolkinja. Vjerski se razdor među Henrikovom djecom može se poistovijetiti i s vjerskim razdorom samog naroda, ne samo na Otoku, nego u cijeloj Europi. Izvori navode kako je u Engleskoj, većina mladih ljudi do svoje 25. godine života zagovaralo protestantizam, dok je većina 40-godišnjaka bilo katoličkog opredjeljenja.¹⁶ Nakon Henrikove smrti, pažnja je usmjerena na njegovu ozakonjenu oporuku, prema kojoj su Marija i Elizabeta ponovno uključene u nasljedni red ukoliko Edward umre bez nasljednika. Također je pravo na englesku krunu imala i Jane Grey (1537.-1554.), Henrikova rođakinja.¹⁷ U dobi od 9 godina, dječak je 1547. godine okrunjen za kralja kao Edward VI., a umjesto njega je vladalo Regentsko vijeće sastavljeno od 16 moćnika. Na njihovom čelu izmijenit će se dva *lorda* zaštitnika (*Lord Protector*) koji će provoditi radikalnu politiku protestantizma. Prvi je bio Edwardov ujak, vojvoda od Somerseta, Edward Seymour, a drugi vojvoda od Northumberlanda, John Dudley.¹⁸ Njihovim odlukama prkosit će Marija Tudor.

Tijekom Elizabetine adolescencije dogodio se skandal vezan uz ime Thomasa Seymoura (1508.-1549.), koji je bio drugi suprug Katarine Parr. Thomas je bio brat *lorda* zaštitnika, a Katarina je imala aferu s njim i prije svoje udaje za Henrika. Što se točno događalo između Thomasa i princeze može se samo pretpostaviti, ali sudeći po izvorima, vjerojatno je Elizabeta doživjela seksualno maltretiranje s njegove strane. Trudna Katarina je ubrzo uočila bliskost između njih dvoje, što je na kraju rezultiralo Elizabetinim povlačenjem u rezidenciju Hatfield.¹⁹ Maćeha neće svjedočiti daljnjem

¹⁵ A. Weir, 1998, 14.

¹⁶ S. W. Crompton, 2006, 23.

¹⁷ S. W. Crompton, 2006, 18.

¹⁸ A. Weir, 1998, 15.

¹⁹ A. Weir, 1998, 18-19.

razvoju događaja zbog smrti nakon poroda, 1548. godine, kada je Elizabeta napunila 15 godina, a njena je škotska rođakinja po prvi put napustila Škotsku. Elizabetin očuh je, unatoč svojim planovima za preuzimanje prijestolja, pogubljen u Londonskom tornju po nalogu svog brata, dok je princeza podvrgnuta ispitivanju na kojem se vješto branila kako ne bi uništila svoj, ali i ugled kraljevske obitelji.²⁰ Budući da je mladi kralj postao veoma boležljiv, bilo je jasno da će umrijeti bez nasljednika, stoga je vojvoda od Northumberlanda kao novi *lord* zaštitnik smislio plan kako da zadrži, ali i ojača svoju poziciju. Iako je zakon potvrdio Marijino pravo na krunu, *lord* nije mogao dopustiti ponovnu uspostavu katoličanstva jer bi to označilo kraj njegove funkcije, ali i utjecaja na dvoru. Naivnog Edwarda vješto je „istrenirao“, stoga mu nije bilo teško uvjeriti ga na izmjenu reda nasljeđivanja. Edwardova oporuka, sastavljena od strane sudaca, prosljedila je englesku krunu Jane Grey koja je, osim što je bila udana za *lordova* sina, bila protestantkinja i veoma bliska Edwardu.²¹ Marija i Elizabeta su, po drugi put, isključene iz reda nasljeđivanja. Nakon smrti mladog kralja 1553. godine, nesretna Jane Grey vladala je samo devet dana.²²

3.1. Krvava Marija

Marija Tudor se, u dobi od 37 godina, nije mogla pomiriti s činjenicom da joj je oduzeto pravo koje joj pripada. Stoga je, marširajući na London zajedno s velikom skupinom naoružanih muškaraca, zadobila podršku katolika, ali i protestanata jer je bila Henrikova kći, što je javnosti bilo veoma važno. Engleska kruna je idućih pet godina, pripadala četvrtom vladaru dinastije Tudor. Marijina je vjera, zajedno s lošim sjećanjima na oca i njegove reforme, ojačala njenu odlučnost da uništi reformaciju u Engleskoj i uspostavi istinsko katoličanstvo. Kako bi zaista ostvarila svoj naum, trebao joj je dobar politički brak te se udala španjolskog princa Filipa (1527.-1598.), sina Karla V. Habsburškog.²³ Mnogi Marijini podanici su na njenu udaju za španjolskog princa, gledali s negodovanjem jer je za njih princ bio stranac, a još je neugodnija bila pomisao kako bi Engleska mogla postati španjolski satelit.²⁴ No, prije sklapanja braka, engleski Parlament je nametnuo Filipu ugovor kojim je morao jamčiti engleske slobode, kao i

²⁰ J. Abbott, 2015, 24.

²¹ A. Weir, 1998, 17.

²² J. Abbott, 2015, 38.

²³ A. Weir, 1998, 17.

²⁴ A. Plowden, 2003, 40.

potvrdu jamstva da ni jedan njegov nasljednik neće pretendirati na englesko prijestolje.²⁵

Sir Thomas Wyatt, radikalni protestant, istaknuo se kao vođa pobune koja je za zadatak imala smijeniti Mariju s prijestolja i proglasiti Elizabetu njenom nasljednicom. Međutim, kraljica je reagirala na način zbog kojeg će biti poznata kao Krvava Marija. Mnogi pobunjenici i protivnici katoličanstva bili su javno smaknuti, uključujući i Thomasa Cranmera, dok su drugi završili u progonstvu.²⁶ Iako je Elizabeta bila zatočena u Londonskom tornju zbog sumnje da je sudjelovala u pobuni, Marija je ipak poštedjela njen život kako ne bi izazvala vatreniju podjelu naroda na osnovi vjerskog opredjeljenja. Sama kraljica je ubrzo postala omražena u narodu upravo zbog javnih smaknuća i spaljivanja protestanata te se može reći kako je upravo ona jedan od uzroka ovakve vjerske podjele. Tijekom zadnjih dana svoje vladavine, Marija se osjećala zapostavljeno i boleljivo, a prema navodima, Elizabeta joj je pravila društvo te je postalo jasno kako će je ona naslijediti.²⁷ Godine 1558. protestantkinja u dobi od 25 godina, preuzima englesku krunu koju će ponosno nositi duže od bilo kojeg Tudora.

²⁵ A. S. Wilkinson, 2004, 19.

²⁶ A. Weir, 1998, 17.

²⁷ J. Abbot, 2015, 63-65.

4. DJEVOJČICA-KRALJICA

Vijest o smrti škotskog kralja Jamesa V. brzo se proširila, a podatak da će ga naslijediti njegova malodobna kći zadobio je pažnju Henrika VIII. Tudora, budući da je pokušao ugovoriti brak između svog sina Edwarda i male Marije. Vještom financijskom manipulacijom zadobio je podršku mnogih škotskih *lordova*, a jedan od najpoznatijih sporazuma škotskog plemstva i engleskog kralja sklopljen je u Greenwichu, 1543. godine. Prema sporazumu bi Škotska došla pod vlast engleskog kralja nakon sklapanja braka Marije i Edwarda. Međutim, udovica Marija od Guisea protivila se takvom razvoju događaja, prvenstveno zbog toga što je bila katolkinja, pa nije podržavala herezu koja je buktila u Engleskoj. Trebala je vješto taktizirati kako ne bi izazvala invaziju na Škotsku od strane Henrika, dok je njena kćerka Marija okrunjena za kraljicu Škota (14. prosinca 1543.) u kapelici utvrde Stirling. U patrijahalnom uređenju kakvo je tada bilo prisutno na Otoku, vladalo je mišljenje kako su ženski vladari vođeni emocijama, a ne razumom, stoga je mnogima bilo teško prihvatiti da će njihova sudbina ovisiti o ženi. Također, dijete kao monarh nema političku moć, shodno tomu plemstvo želi iskoristiti priliku za preuzimanje prijestolje ili se grupira oko budućeg vladara.²⁸ Do kraja 1543., škotski Parlament odbio je prihvatiti Sporazum iz Greenwicha, dok se Marija od Guisea borila za poziciju regentice. Slijedeće godine u englesko-škotskoj povijesti obilježene su ratom (1543.-1551.), za kojeg će, romanopisac *sir* Walter Scott, tijekom 19. st., skovati termin „rat grubog udvaranja“ (*The Rough Wooing War*).²⁹

Škotski lordovi neprestano su mijenjali strane, ne bi li zauzeli mjesto regenta, dok je Marija od Guisea potražila sigurnost za svoju djevojčicu-kraljicu u rodnoj Francuskoj.³⁰ Francuski kralj Henrik II. (1519.-1559.) predlaže sklapanje braka između Marije Stuart i svog sina, prijestolonasljednika Franje (*Dauphin of France*).³¹ Prema formalnom sporazumu, Marija od Guisea ostala bi regentica za vrijeme izbivanja mlade kraljice van zemlje, a bude li kraljevski par bez djece, grof od Arrana kojemu je dodijeljena francuska titula vojvode od Chatelleraulta dobiva pravo na škotsku krunu. Naravno, sporazum se sastojao i od onog tajnog dijela koji je odgovarao francuskom kralju i Mariji od Guisea zbog njene netrpeljivosti prema vojvodi. Naime, škotska bi kruna trebala doći u ruke francuskog kralja ukoliko kraljevski par ne bude imao djece.³²

²⁸ R. Warnicke, 2006, 9.

²⁹ R. Hutton, 2008, 82.

³⁰ *Timeline, Mary, Queen of Scots* - <http://www.marie-stuart.co.uk/index.htm> (9. kolovoza 2020.)

³¹ S. Zweig, 1979, 16.

³² *Mary's Parents, Mary, Queen of Scots* - <http://www.marie-stuart.co.uk/index.htm> (8. kolovoza 2020.)

U dobi od pet godina, kraljica Škota, u društvu četiri istoimene prijateljice (*The Four Marys*) koje će kasnije postati dvorske dame – Marija Beaton, Marija Fleming, Marija Livingston i Marija Seton – odlazi brodom na francuski dvor. Na plovilu su bila i tri nezakonita sina njenog oca, njena polubraća, James, John i Robert.³³

4.1. Marijin boravak u Francuskoj

Francuski prijestolonasljednik Franjo (1544.-1560.) bio je samo dvije godine mlađi od Marije, a autori ga opisuju kao blijedog, boležljivog i slabog, ali prijateljski raspoloženog prema djevojčici već od njihovog prvog susreta. Njegova majka je bila talijanska plemkinja, Katarina Medici (1519.-1589.), a izvori navode kako se između nje i Marije dao naslutiti antagonizam. Međutim, upravo će kraljica strogo nadzirati Marijino obrazovanje na dvoru koje će biti gotovo identično kurikulumu pripremljenom za prijestolonasljednika. Što se tiče Henrika II., on je Mariju Stuart opisao kao „najsavršenije dijete koje je ikada vidio“.³⁴ Tijekom svog boravka u Francuskoj, kraljica Škota je naučila klasične jezike, ali i ostale popularne jezike poput francuskog, engleskog, španjolskog i talijanskog, čemu svjedoči i njena knjižnica. Savladala je i druge vještine kao što su šah, slikarstvo, jahanje i lov, a najviše je voljela pjesništvo. Njena su ljepota i život, vrlo brzo postali inspiracija mnogim pjesnicima koji su stvorili određeni stereotip Škota 16. stoljeća.³⁵ Iako je ponekad teško razlučiti subjektivna pjesnikova mišljenja od povijesne stvarnosti, jedno je sigurno, a to je da su za Francuze Škoti bili ljubazni, ali istovremeno tajnoviti i divlji, hrabri i ponosni ratnici vrijedni divljenja.³⁶

Obitelj Guise imala je velik utjecaj u Francuskoj, a kraljicu Škota maksimalno su koristili kao vrijedno političko oružje. To se posebno odnosilo na Marijinog ujaka, lotarinškog kardinala Charlesa koji je predložio ujedinjenje Škotske i Francuske zbog zajedničke obrane od Engleske. Francuski kralj postao je zabrinut zbog sve većeg broja pristaša Johna Knoxa (1514.-1572.) u Škotskoj, što je dovelo do zaoštavanja škotsko-rimskih odnosa. Upravo je centralna ličnost škotske reformacije fanatični propovjednik, John Knox koji je prihvatio i proširio učenje reformatora Jeana Calvina temeljeno na pretpostavkama Martina Luthera s naglašenom predestinacijom. Jedan od pristaša protestantizma postao je i Marijin polubrat James Stewart (1531.-1570.), grof od

³³ R. Warnicke, 2006, 31.

³⁴ S. Zweig, 1979, 19.

³⁵ R. Warnicke, 2006, 39.

³⁶ A. S. Wilkinson, 2004, 18-19.

Morayja, koji je, uz preostalih osam predstavnika škotskog Parlamenta, bio prisutan na potpisivanju još jednog ženidbenog ugovora. Marija je potvrdila škotske slobode i zakone, dok je Franjo dobio krunu suvladara Škotske koja će priznavati nasljedstvo u ženskoj lozi.³⁷ Također, ne bi trebao iznenaditi podatak kako je postojao tajni dio ugovora, sastavljen od strane Marijinih ujaka koji su djevojku prisilili na njegovo potpisivanje, a nalagao je kako će Škotska zajedno s njenim nasljednim pravima na Englesku i Irsku, u slučaju njene smrti bezuvjetno pripasti francuskoj kruni.³⁸ Kraljica Škota je na ovaj način nesvjesno digla ruke od Engleske i još jednom potvrdila kako su ona i, njena rodna Škotska, postale komad kolača za koji će se svi otimati ne bi li tako proširili katolički utjecaj na Otoku. U škotskom se Parlamentu, tijekom 1550-ih godina, dala naslutiti određena netrpeljivost između Francuza i Škota zbog sve većeg broja francuskih podanika, što je pogodovalo Mariji od Guisea. Francuski je kralj, podmitivši škotsko plemstvo, doveo udovicu na poziciju regentice.

Slika 3. Franjo II. (15 godina) i Marija Stuart (17 godina), 1559. godina: [History Scotland poveznica](#) 19. kolovoza 2020.

Brak između Marija Stuart i prijestolonasljednika Franje sklopljen je 1558. godine u katedrali Notre-Dame u Parizu. Iste je godine Marija Tudor preminula, što je ubrzalo francusko-škotsko pretenzije na englesku krunu. Škotski Parlament potvrdio je iste povlastice za francuske i domaće podanike, što je, ipak, ostalo samo mrtvo slovo na papiru, kako je navedeno, Škotska je brojila sve veći broj protestanata i tako se odmakla od svog saveza s Francuskom, što je pogodovalo Englezima. Regentica je bezuspješno pokušala uvesti vjersku toleranciju jer su se, upravo tada, reformatori pobunili protiv nje. Škoti su jasno pokazali što misle o Francuzima, a pobjeda škotskog protestantizma je vidljiva u dvjema poveljama iz 1560. godine. Elizabeta je, mirom u Berwicku, obećala pomoći škotskim protestantima u borbi protiv Marije od Guise, dok je mir u Edinburghu

³⁷ R. Warnicke, 2006, 46.

³⁸ A. Plowden, 2003, 43.

označio kraj *Auld Alliancea*, a Marija i Franjo su trebali priznati Elizabetinu titulu čime bi Marija ostala bez engleske krune.³⁹ Nakon smrti Marije od Guise, 1560. godine, Privremenu vladu Škotske činila su trojica moćnika, vojvoda od Chatelleraulta, Marijin polubrat, grof od Morayja i William Maitland. Upravo će oni sazvati Parlament, poznatiji kao Reformacijski parlament (*Reformation Parliament*) zbog svojih vjerskih zakona kojima su ukinuli papinu prevlast, dok se skupina protestantskih lordova okupljenih oko Knoxa nazivala Lordovi kongregacije (*Lords of the Congregation*).⁴⁰ Smrću francuskog kralja Henrika II. 1559. godine, Marija je nakratko postala francuskom kraljicom, s obzirom na to da je krunu naslijedio njezin suprug Franjo II. Međutim, krajem 1560. godine, Franjo II. je umro, a Marija je shvatila kako bi joj povratak u rodnu Škotsku omogućio nove životne prilike jer je njeno političko djelovanje u Francuskoj bilo ograničeno s obzirom na moć Katarine Medici. Tijekom priprema za povratak u Škotsku, započelo je dopisivanje i nadmetanje Elizabete i Marije koje će trajati sve do Marijine smrti. Naime, kraljica Škota zatražila je slobodan prolaz kroz Englesku u slučaju nemirnog mora, međutim, Elizabeta odbija pružiti bilo kakvu pomoć dokle god Marija ne ratificira mirovni ugovor iz Edinburgha.⁴¹ Mnogi nisu shvaćali navedenu Elizabetinu odluku prema rođakinji koja nenaoružana putuje u Škotsku, ali valja napomenuti kako je 1561. godine Marija Stuart, u pratnji svojih francuskih i škotskih podanika, sigurno stigla na obale Leitha. Kako bi zauvijek zadržala sjećanje na svoj odgoj i život u Francuskoj, zatražila je da se njeno prezime, umjesto Stewart piše Stuart.

³⁹ A. Plowden, 2003, 59.

⁴⁰ R. Warnicke, 2006, 56.

⁴¹ A. Plowden, 2003, 75.

5. DVIJE KRALJICE NA OTOKU

5.1. Elizabetina vladavina

Elizabeta je okrunjena 15. siječnja 1559. te je zasigurno jedna od najutjecajnijih engleskih kraljica. Njena je vladavina obilježena napretkom u svim ljudskim područjima čemu svjedoče i termini poput „elizabetanska era“, „zlatno doba“ i „engleska renesansa“, a i neki od nadimaka koji se pripisuju samoj kraljici jesu *The Virgin Queen*, *Good Queen Bess* i „Gloriana“.⁴² Tijekom njezine vladavine djelovali su mnogi poznati pojedinci, a talentirani dramatičar William Shakespeare te vješti gusar i istraživač *sir* Francis Drake bili su samo jedni od njih.⁴³ Mnoge bračne ponude pristizale su iz Španjolske (kralj Filip II.), Švedske, pa čak i Rusije, ali Elizabeta je sve vješto odbijala, vjerojatno iz političkih, ali i osobnih razloga. Naime, postoji psihološka i politička pozadina mita o tzv. djevičanskoj kraljici. Psihološka pozadina promatra se kroz seksualno maltretiranje i promatranje bliskih ženskih osoba kako bivaju nesretne u braku i gubitak tih istih ženskih osoba. Dok se politička pozadina uočava kroz Elizabetinu odanost engleskom narodu kojeg nije htjela prepustiti u ruke stranog vladara zbog engleske krune koju je toliko dugo čekala.⁴⁴ Međutim, sebi je dala za pravo da kraljici Škota predlaže ispravne bračne ponude kako ne bi ugrozila političku situaciju Engleske, a zauzvrat je očekivala kako će Marija potvrditi mir u Edinburghu.⁴⁵ Obje su kraljice vodile diplomatske razgovore, odnosno nikad se nisu vidjele, već su jedna drugoj slale svoje izaslanike i pisma. Kao kraljica, Elizabeta je imala neograničenu moć, a njeno će Tajno vijeće (*Privy Council*), u kojem su se istaknuli Robert Dudley (1532.-1588.), jedan od sinova

Slika 4. Elizabetina krunidba: [History Today poveznica](#) 5. rujna 2020.

⁴² L. Shenk, 2010, 7.

⁴³ A. Weir, 1998, 41.

⁴⁴ A. Plowden, 2003, 184.

⁴⁵ A. Plowden, 2003, 72.

vojvode od Northumberlanda i njen prijatelj William Cecil (1520.-1598.), često biti suprotstavljeno Kraljevskom kućanstvu (*The Royal Household*).⁴⁶ Vijeće je raspravljalo o poslovima koji se tiču financijska, vjerskih pitanja, vanjskih i unutarnjih poslova te gospodarstva. Nadalje, još jedna važna „institucija“ je engleski Parlament koji se sastojao od Gornjeg doma (*House of Lords*) i Donjeg doma (*House of Common*). Gornji dom je uključivao englesku elitu, dok su predstavnici gradova bili zastupnici u Donjem domu.⁴⁷

Odmah po preuzimanju engleskog prijestolja, Elizabeta se posvetila uređivanju vjerskih odnosa uz zadržavanje mira u kraljevstvu. Iako je zbog utjecaja Katarine Parr, sama kraljica bila vjerna protestantkinja, valja napomenuti kako se, barem jedno vrijeme svoje vladavine, uvelike razlikovala od svojih prethodnika, Edwarda VI. i polusestre Marije. Zanimljivo je kako je bila sličnog mišljenja kao i njen otac, odnosno, kako ne bi trebalo provoditi radikalnu politiku protestantizma, već se htjela zadržati na tome da vladar treba nadzirati državu i Crkvu, ali uz kompromise između frakcija.⁴⁸ Tijekom prvog sazivanja Parlamenta 1559. godine, izglasana su dva zakona, Zakon o vrhovništvu (*Supremacy Act*) i Zakon o jedinstvu (*Uniformity Bill*), kojima je Elizabeta postala vrhovni poglavar države i Anglikanske crkve te su ukinute mnoge zabrane za protestante.⁴⁹ Protestantizam je postao službena religija države, a određeni oblici štovanja zadržali su se do dana današnjeg u Engleskoj.⁵⁰ Međutim, pomirenje, ali i određeno približavanje nije odgovaralo suprotstavljenim frakcijama, odnosno, katolicima i protestantima. Upravo je kroz rješavanje vjerskih problema, Elizabeta ojačala svoj položaj kraljice te je konfiskacijom katoličkih imanja, mogla mirno financirati svoje podanike, ali je zbog zakona kojima se osudilo prelazak na katoličanstvo, navukla na sebe gnjev katoličkih vladara. Također je, u nastavku njene vladavine, prilikom Tridentskog koncila (1545.-1563.) započeo dug proces protureformacije što je rezultiralo odlaskom mnogih katoličkih svećenika iz Engleske, a u takvoj je atmosferi zavlдалo mišljenje kako je pravi nasljednik Henrika VIII. Tudora zapravo kraljica Škotska.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ R. Hutton, 2008, 90.

⁴⁸ R. Hutton, 2008, 96.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ A. Weir, 1998, 64.

5.2. Marijin boravak u Škotskoj

Škotska se uvelike promijenila nakon Marijina odlaska u Francusku. Naime, kada je dolazila, većina poadnika bili su katolici, ali je godinu dana prije njezina povratka započela škotska reformacija predvođena Johnom Knoxom, što većinu Škota čini prezbiterijancima.⁵¹ Iako je Marija imala određenu naklonost prema Francuskoj, ipak je shvatila kako škotsko plemstvo ne bi izdržalo još jedno savezništvo s Francuskom. Osim toga, Škoti su bili podijeljenog mišljenja oko Marijinog dolaska u Škotsku, što se najbolje vidi po Knoxu. Ovog vjernog protivnika ženskih vladara, Marija je optužila za vođenje pobune protiv njene majke, dok je on, prema izvorima, tvrdio kako mu je dužnost razotkriti Papinog tiranina i Antikrista te ono najvažnije, nije podržavao vjersku toleranciju.⁵² Također je objavio pamflete i javno govorio protiv kraljice Škota. Marijino Tajno vijeće činila su 16 moćnika, od toga četvorica katolika i svi važni Lordovi kongregacije.⁵³

Marija je, kao i Elizabeta, dobivala mnoge bračne ponude iz Španjolske, Danske i Austrije. Međutim, Elizabeta se pobrinula da Marija ne sklopi brak s engleskim neprijateljima. Vrlo je iznenađujuće kako je kao prvog supruga za Mariju izabrala svog miljenika Roberta Dudleyja, ali je vrlo dobro znala kako rođakinja neće pristati na brak s nekim tko nije plemićkog podrijetla. Unatoč tome, Elizabeta je uživala u pregovorima koji su naposljetku prekinuti, budući da je odbila imenovati Mariju svojom nasljednicom.⁵⁴ Nedugo nakon toga, 1563. godine, Elizabeta upućuje rođakinji pismo i traži za Matthewa Stewarta i njegovog sina, Henrika, *lorda* Darnleyja (1545.-1567.), slobodan povratak u Škotsku, a kao mali znak pažnje je poslala i dijamantni prsten.⁵⁵ Naime, Matthew Stewart i njegova žena *lady* Margaret Douglas, čija je majka bila Margaret Tudor, bili su jedni od kandidata za englesko prijestolje te su kao katolici ojačali svoj utjecaj u Engleskoj, što je Elizabeti predstavljalo prijetnju.⁵⁶ Međutim, prava prijetnja je tek uslijedila, a razlog je zbližavanje Marije i Darnleyja koji su blagoslov za brak dobili od Marijinih rođaka u Francuskoj, ali i od samog španjolskog kralja. Također, oboje su dijelili pravo na englesko prijestolje budući da su bili potomci iste osobe. Iako je Marija uputila nekoliko pisama Elizabeti gdje traži njenu potvrdu za

⁵¹ S. W. Crompton, 2006, 50.

⁵² R. Warnicke, 2006, 71.

⁵³ Ibid., 72.

⁵⁴ J. Abbott, 2015, 97-98.

⁵⁵ K. Williams, 2018, 54.

⁵⁶ A. Plowden, 2003, 95.

brak, odlučila je jasno dati do znanja da nitko drugi, osim nje same, neće izabrati njenog budućeg supruga. Brak između Marije i Darnleyja sklopljen je 1565. godine.⁵⁷ No, ubrzo nakon toga Marija je primjetila pravi Darnleyjev karakter i shvatila kako mu je ona bila samo odskočna daska za uspon na prijestolje. Također, škotsko plemstvo okupljeno oko grofa od Morayja, vješto je koristilo Darnleyja kako bi svrgnuli Mariju s prijestolja. Marijino samopouzdanje je naraslo kada je po prvi put u svom životu ostala trudna, što je povećalo šansu da je dijete naslijedi kao vladar Engleske i Škotske. Međutim, ubrzo je ostala zanemarena od strane supruga te je utjehu pronašla u Jamesu Hepburnu (1534.-1578.), grofu Bothwellu, iako je bio zagovornik protestanata te talijanskom tajniku Davidu Ricciju koji je, vjerojatno po Darnleyjevom nalogu, bio brutalno ubijen pred Marijin očima.⁵⁸ Kako bi zaštitila sebe, ali i svoje nerođeno dijete, kraljica je sigurnost potražila u dvorcu u Edinburghu gdje je, 19. lipnja 1566. godine, rodila sina Jamesa i tako imala u šaci škotsko plemstvo.⁵⁹ Međutim, događaj iz 1567. godine podijelit će javnost, a riječ je o ubojstvu *lorda* Darnleyja na tzv. Kirk o'Fieldu koje i danas ostaje misterija. Mnogi su smatrali kako je Marija zajedno sa Bothwellom isplanirala ubojstvo te su tražili njenu abdikaciju, dok su drugi tražili krivca samo u Bothwellu.⁶⁰ Elizabeta je vrlo brzo, preko svojih špijuna, saznala za ubojstvo te je, shvativši koliko teško Marija podnosi smrt supruga, uputila pismo puno podrške, usput se ogrativši od bilo kakve engleske upletenosti u događaj te je tražila da se odredi pritvor sumnjivcima.⁶¹ Međutim, s vremenom je kraljica Škota sve više postajala ovisna o Bothwellu koji ju je prilikom njenog zadnjeg posjeta sinu u Dvorac Stirling, oteo i prisilio na udaju uz odobrenje lordova (poznatije kao *Ainslie Tavern Bond*).⁶² Bothwell je imao sve veći utjecaj, a lordovi su na vrijeme shvatili kako im predstavlja prijetnju te su organizirali oružanu pobunu protiv bračnog para prilikom koje je grof pobjegao u Dansku, a Marija je odvedena u pritvor u dvorac Lochleven.⁶³

5.2.1. Pritvor u vlastitom kraljevstvu

Tijekom pritvora u Škotskoj, Marija je pronašla način kako tajno komunicirati s Elizabetom, budući da joj je ona bila jedina osoba od koje je očekivala pomoć. Pisma su

⁵⁷ *The Husband, Mary, Queen of Scots* - <http://www.marie-stuart.co.uk/index.htm> (5. rujna 2020.)

⁵⁸ K. Williams, 2018, 58-60.

⁵⁹ A. Plowden, 2003, 117.

⁶⁰ R. Warnicke, 2006, 138.

⁶¹ A. Plowden, 2003, 117.

⁶² *The Husband, Mary, Queen of Scots* - <http://www.marie-stuart.co.uk/index.htm> (8. rujna 2020.)

⁶³ R. Warnicke, 2006, 162.

uvijek bila prepuna osjećaja i simpatija, ali i opreza. Autori naime, opisuju kako je Elizabeta bila zgrožena ponašanjem lordova jer je smatrala kako nitko ne može postupati na taj način s kraljicom, budući da je ona Božji poslanik na zemlji.⁶⁴ Međutim, vješto taktiziranje engleske kraljice uz pomoć svojih savjetnika ovdje se primjećuje u svom punom sjaju. Započela je pregovore uz pomoć Nicholasa Throckmorta sa škotskim lordovima koji su trebali vratiti Mariju na prijestolje i uhititi ubojice *lorda Darnleyja*. Zauzvrat su trebali poslati princa Jamesa na Elizabetin dvor.⁶⁵ Francuzi su također željeli skrbništvo nad princem, dok mu je Marija željela potražiti sigurnost u Španjolskoj kod kralja Filipa II. kako bi postao katolik.⁶⁶ Lordovi su ignorirali Elizabetine prijedloge, a više su vremena posvetili traženju dokaza protiv Marije kako bi je prisilili na abdikaciju. Godine 1567. pojavila su se *casket* pisma u malenom srebrenom kovčegu s inicijalima prvog Marijinog supruga. Prema izvorima je postojalo osam takvih pisama u obliku ljubavnih balada, kratkih pisama te su navodno potvrdila sumnje u Marijinu upletenost u Darnleyjevo ubojstvo, kao i njene planove za vjenčanje s Bothwellom. Međutim, pisma i soneti bili su bez imena primatelja i Marijinog potpisa.⁶⁷ Analiziranje i proučavanje pisama tema je mnogih rasprava jer neki od autora opisuju kako postoje samo kopije pisama preko kojih su škotski lordovi prisilili Mariju na abdikaciju u korist njenog malodobnog sina, dana 24. lipnja 1567. godine. Nedugo nakon toga maleni je princ okrunjen za kralja, dok je ulogu regenta preuzeo grof od Morayja.⁶⁸ Budući da je shvatila kako neće dobiti adekvatnu englesku pomoć, Marija je odlučila preuzeti stvar u svoje ruke te je uz pomoć vlasnika dvorca i njene vjerne prijateljice Marije Seton, 1568. godine, uspjela pobjeći na drugu stranu jezera. Unatoč simpatizerima dinastije Stuart koji su joj priskrbili određenu vojnu pomoć, Marija ipak biva poražena, 1568. godine, u bitci kod Langsidea nakon čega odlazi u Englesku.⁶⁹

5.3. Zatočeništvo u Engleskoj i smaknuće

Elizabeta se nalazila u nedoumici – vratiti Mariju natrag u Škotsku ili je poslati u egzil u Francusku. Prvo rješenje nije nikako dolazilo u obzir budući da međunarodno okruženje nije bilo naklonjeno Elizabeti, te je morala pažljivo postupiti kako ne bi izazvala još veću netrpeljivost. Što se tiče druge opcije, Elizabeta je znala kako bi

⁶⁴ K. Williams, 2018, 80-81.

⁶⁵ R. Warnicke, 2006, 163.

⁶⁶ A. Plowden, 2003, 160-161.

⁶⁷ R. Warnicke, 2006, 174.

⁶⁸ Ibid., 175.

⁶⁹ A. Plowden, 2003, 150.

Marija uz pomoć francuskog kralja mogla preuzeti englesku krunu, međutim, Francuzi su već dovoljno bili zaokupljeni hugenotskim ratovima (1562.-1598.). Stoga je Elizabeta odlučila nadzirati svoju rođakinju premještanjem iz jednog u drugi dvorac. Marije je po svom dolasku u Englesku uputila rođakinji i svojoj francuskoj rodbini nekoliko pisama, na koje nije dobivala odgovore.⁷⁰ Premda je Elizabeta u jednom trenutku obećala Mariji povratak na škotsko prijestolje ukoliko bi se dokazala Marijina nevinost u Darnleyjevom ubojstvu, to nije bilo moguće, budući da je grof od Morayja na konfenciji u Westminsteru, bez Marijine prisutnosti, priložio lažna *casket* pisma. Imajući na umu da je Marija bila strankinja te da joj nitko drugi nije mogao suditi prema engleskim zakonima osim same kraljice, dolazi se do zaključka kako je sudski proces bio izmanipuliran, a sama se Elizabeta nije previše zanimala za suđenje, već joj je važnije bilo imati Mariju pod prismotrom.⁷¹ U samo godinu dana svog boravka u Engleskoj, Marija je, prema Elizabetinom nalogu, promijenila četiri rezidencije (Wallington Hall, dvorac Carlisle, Bolton i Tutbury).

5.3.1. Ridolfijeva urota

Odnos između rođakinja naglo se zakomplicirao prilikom katoličke pobune 1570. godine, nakon čega je Marija prebačena u novu rezidenciju kako bi bila dalje od pobunjenika. Iako je Engleska brojila puno više protestanata, ipak je postojao dovoljan broj katolika spremnih na pobunu poput navedene, u kojoj su glavnu riječ imali Marijin veleposlanik u Engleskoj, Leslie Bishop i talijanski bankar Roberto Ridolfi. Plan je bio potaknuti španjolskog kralja Filipa II. na intervenciju iz Nizozemske u Englesku kako bi svrgnuo Elizabetu i na englesko prijestolje postavio Mariju koja je, nakon što je urota otkrivena, priznala kako je financirala glavne vođe pobune.⁷² Valja napomenuti kako je iste godine papa Pio V., bulom *Regnans in Excelsis* izopćio iz Crkve englesku kraljicu, ali i sve katolike u slučaju podrške istoj. Engleski Parlament je već imao odgovor na takav ishod događaja. Naime, zavjere protiv kraljice ubuduće se kažnjavalo smrću, a zadatak je obavljao *sir* Francis Walsingham koji će, uz Williama Cecila, uporno raditi na Marijinom uništenju.⁷³ Što se tiče situacije u Škotskoj, na mjesto regenta došao je grof od Mortona koji je ubrzo bio smaknut zbog sumnje kako je sudjelovalo u ubojstvu *lorda* Darnleyja.

⁷⁰ K. Williams, 2018, 96-97.

⁷¹ A. Plowden, 2006, 163.

⁷² Ibid., 186-187.

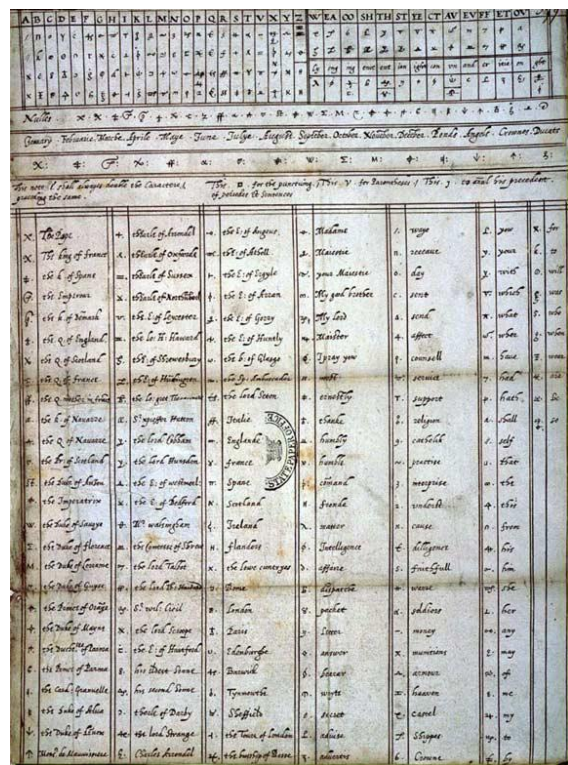
⁷³ A. Weir, 1998, 214-215.

5.3.2. Throckmortonova urota

Godine 1583. Francis Throckmorton je, potaknut Walsinghamom, pokrenuo zavjeru protiv Elizabete kojom ju je namjeravao svrgnuti uz pomoć španjolske intervencije na Englesku te su, prema izvorima, jedni od inicijatora zavjere bili Marijini rođaci Guise u Francuskoj i skupina isusovaca. Međutim, iste je godine Walsingham uz pomoć svojih suradnika otkrio zavjeru, nakon čega je Throckmorton uhićen i priznao kako je Marija znala za sve detalje urote. Od tog trenutka, Marija je shvaćena kao opasan manipulator zbog čega joj je dodijeljen novi tamničar, *sir* Amyas Paulet. U njegovom prisutstvu, Marije je lišen bilo kake aktivnosti i komunikacije s vanjskim svijetom.⁷⁴

5.3.3. Babingtonova urota

Babingtonova je urota dovela do posljedica koje je Walsingham dugo priželjkivao. Naime, 1586. godine, Walsingham je, uz pomoć dvostrukog agenta Gilberta Gifforda, smislio način kako presresti tajno Marijino dopisivanje s francuskim veleposlanikom pomoću šifriranih poruka sakrivenih u bačvama pive.⁷⁵ Može se reći kako su u ovim trenucima vidljive Marijine osobine koje je naslijedio od obitelji Guise i Tudor, a to su lukavost, snalažljivost i opreznost. Sustav šifri, odnosno znakovnog pisma je sama kreirala.⁷⁶ Walsingham je poruke prosljedio Tajnom vijeću, a cijela urota dobila je ime po katoliku, Anthonyju Babingtonu koji je surađivao s Marijom kako bi pobjegla iz zatočeništva. Međutim, jedna je od poruka bila pogubna za Mariju, budući da se u njoj spominjao atentat na englesku kraljicu, no, nije poznato kakva se psihološka pozadina

Slika 5. Dešifriranje Marijine poruke, 1586. godina: [The National Archives](#) [poveznica](#) 18. rujna 2020.

⁷⁴ R. Warnicke, 2006, 214-216.

⁷⁵ Ibid., 230-233.

⁷⁶ Ibid., 214-216.

krila iza takve Marijine odluke.⁷⁷ Svi su sudionici urote bili pogubljeni prema zakonu iz 1570., a ista sudbina čekala je i Mariju. Sudski proces vođen je u Fotheringhayju gdje je Marija, prema navodima, ostala smirena, jer je sebe, kao suverena, smatrala nevinom, ali je sud odlučio drugačije na temelju dokaza. Nakon navedene odluke, sve su oči bile uprte u Elizabetu koja je pravu borbu vodila sa svojim prijateljem, Cecilom. Smaknuti Mariju javno, značilo bi pokazati svoju moć i zaprijetiti budućim urotnicima, ali je postojala mogućnost da Marijin sin James smisli osvetu. Elizabeta je nekoliko mjeseci kalkulirala, prihvatila je osuđivanje od strane drugih europskih vladara te je, odustavši od nade da će Marija umrijeti prirodnom smrću, 1. veljače 1587., potpisala nalog za njezino smaknuće.⁷⁸ O svojoj je sudbini Marija obaviještena samo dan prije smaknuća (8. veljače 1587.), prilikom čega će ostaviti vrijedan povijesni dokument, pismo za francuskog kralja Henrika III.⁷⁹ Smaknuta je Fotheringhayju, obučena u crvenu haljinu kao simbol mučeništva.

5.4. Nepovjediva Armada i kraj Elizabetine vladavine

Neizostavan podatak u Elizabetinoj vladavini jest pobjeda nad tzv. Nepovjedivom Armadom, španjolskog kralja Filipa II. koji je bio moćno oružje Rimokatoličke Crkve. Naime, Elizabeta je kroz nekoliko svojih postupaka uspjela isprovocirati Filipa koji je odgovorio napadom na Englesku. Dopustila je pljačkanje španjolskih brodova, zatim je pomogla protestantima u Nizozemskoj koje je bila pod Filipovom vlašću kako bi lakše

Slika 6. Armada portret Elizabete I.: [Alamy](#) [poveznica](#) 30. rujna 2020.

kontrolirao trgovinu morem. Prilikom gusarenja, Francis Drake uspješno je zauzeo Calais i španjolsku luku Cadiz, ali „kap koja je prelila čašu“ je bilo smaknuće Marije

⁷⁷ A. Plowden, 2003, 219-221.

⁷⁸ K. Williams, 2018, 118-119.

⁷⁹ Ibid., 121.

Stuart. Filip II. se odlučio osvetiti, ali je engleska kraljica, izabravšiiskusne pomorce, još jednom potvrdila koliko je sposoban vladar, nakon što je njena mornarica pobijedila Španjolce, 1588. godine, u bitci kod Gravelinesa i tako ostvarila prevlast na moru.⁸⁰ Doček engleske kraljice na ulicama kraljevstva bio je pun ovacija, a njeni su je podanici još više zavoljeli prilikom njenog javnog obraćanja: „Znam da imam tijelo slabe i nježne žene, ali imam srce i želudac kralja, kralja Engleske.“⁸¹ Elizabeta je na taj način upozorila kakva sudbina čeka ostale europske vladare ukoliko pokažu bilo kakve pretenzije na Englesku. Do svoje je smrti, 1603. godine, uspješno ugušila nekoliko pobuna što će, u jednoj fazi, rezultirati gotovo praznom državnim blagajnom. Jedan od paradoksa jest taj što Elizabeta i Marija Stuart zajedno počivaju u Westminsterskoj opatiji. Marijin je sin, James VI. Stuart (1566.- 1625.), kao protestant naslijedio Elizabetu te će uspjeti u naumi u kojoj su mnogi njegovi prethodnici pokleknuli, pa čak i njegova majka. Naime, kao James I. je postao prvi vladar Ujedinjenog Kraljevstva Engleske, Irske i Škotske.

⁸⁰ *Armada* - <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3888> (18. rujna 2020.)

⁸¹ S. W. Crompton, 2006, 110. [slobodan prijevod, original: „I know I have but the body of a weak and feeble woman; but I have the heart and stomach of a king, and a king of England too.“]

6. ZAKLJUČAK

Sukob dviju kraljica na Otoku tema je mnogih rasprava, njihovi su životi inspiracija mnogim romanopiscima, slikarima i filmskim redateljima te je upravo njihova popularnost utjecala na odabir ove teme. Zanimljivo je kako je naglasak stavljen na sigurnost nasuprot stalnom iščekivanju, bezbrižno djetinjstvo nasuprot neprihvatanju od strane vlastitog oca. Međutim, Marijina ovisnost o partneru dovela ju je do zatočeništva i odvojenosti od sina, dok je Elizabeta, zbog služenja vlastitom narodu, uživala u posjedovanju svoje krune i bez nasljednika.

Marija Stuart je po svom rođenju postala kraljica Škotske, a svoje je djetinjstvo provela u Francuskoj gdje je odgajana u katoličkom duhu te se udala za tamošnjeg prijestolonasljednika kako bi se potvrdilo savezništvo Francuske i Škotske. Ubrzo je nakon toga, postala važno političko oružje katoličkih vladara koji su htjeli ojačati svoj utjecaj na Otoku i ponovno uspostaviti katoličanstvo u Engleskoj. Međutim, navedena ženidbena politika nije rezultirala rođenjem djece, pa se Marija vratila u Škotsku kojom je zavladao protestantizam. U naumu da očvrsti svoj položaj katoličkog monarha, kraljica Škotske se udala još dva puta tijekom svog boravka u Škotskoj. Jedan od tih brakova je Mariji donio sina Jamesa, a drugi pritvor u vlastitom kraljevstvu, prilikom kojeg je morala abdicirati. Bijeg iz škotskog pritvora i dolazak u Englesku nisu joj donijeli optimističan razvoj događaja jer katolički blok nije mogao djelovati protiv ženskog monarha koji se po svojim odlukama izjednačio s muškim monarsima ranog novog vijeka.

S druge strane, trebalo je proći određeno vrijeme kako bi Elizabeta postala engleskom kraljicom. Elizabetin je položaj u dinastiji, kao i položaj njene rođakinje Marije Stuart, neprestano ovisio o politici drugih ljudi. Najprije joj je njen otac, Henrik VIII. Tudor, kroz svojih šest brakova, oduzeo pravo na englesku krunu jer je osigurao opstanak dinastije, međutim, prije svoje smrti, ponovno joj je vratio isto. Elizabetin je mlađi polubrat naslijedio oca, ali je zapravo bio samo „igračka“ u rukama protestantskog plemstva koji su Elizabeti ponovno oduzeli pravo na krunu. Najstarija Henrikova kći, Krvava Marija je po dolasku na vlast, uz svoj brak za španjolskog princa Filipa, ponovno uspostavila katoličanstvo, čime je ugrozila Elizabetin položaj princeze. Međutim, nakon Marijine smrti, međunarodna atmosfera nije bila naklonjena Elizabeti jer su katolici brak njenog oca i Anne Bolyen smatrali nezakonitim, stoga su očekivali kako će se Elizabeta udati za katoličkog vladara. No, razvoj događaja bio je drugačiji nakon što je Elizabeta odbila udati se kako bi ostala vjerna engleskom narodu. Na kraju,

možda je, prema Elizabetinom mišljenju, smaknuće Marije Stuart bilo nužno kako bi sačuvala englesku krunu koju je toliko dugo čekala. Upravo je Elizabetina vladavina udarila temelje velikoj kolonijalnoj i protestantskoj sili kakvom će Engleska postati.

7. SAŽETAK

Glavni fokus rada jest analiziranje odnosa Marije Stuart kao kraljice Škota i engleske kraljice Elizabete I. temeljen na vjerskim i političkim razlikama. Vjerske razlike protestanata i katolika na Otoku, započele su prodorom reformacije na dvoru Henrika VIII. Tudora koji je svog sina Edwarda VI. želio oženiti za kraljicu Škota, Mariju Stuart. Međutim, Škotska je zbog savezništva s Francuskom odlučila skloniti kraljicu na dvor francuskog kralja i tamo je udati za prijestolonasljednika. Nakon što je Elizabeta preuzela englesku krunu, Škotska je brojila sve veći broj prezbiterijanaca, stoga je Marija, po dolasku u Škotsku, propagirala vjersku toleranciju i pravo na englesku krunu. Međutim, takva politika se nije svidjela škotskim lordovima koji su odlučili zatočiti Mariju i prisiliti je na abdikaciju. Nakon što je uspjela pobjeći u Englesku, očekivala je Elizabetinu pomoć u vraćanju prijestolja, nakon čega bi preuzela i englesku krunu. Elizabeta ju je zatočila na 19 godina kako bi suzbila njene pretenzije na englesku krunu, ali je Marija, uz pomoć katoličkih snaga, kovala urote protiv engleske kraljice, što je rezultiralo njenim pogubljenjem.

Ključne riječi: Marija Stuart, Elizabeta I., protestantizam, katoličanstvo, Škotska, Engleska, englesko prijestolje

8. SUMMARY

Title: Relation between Mary Stuart and Elizabeth I

The main focus of the paper is to analyze the relation between Mary Stuart, Queen of Scots and Queen Elizabeth I. The relation is based on religious and political difference. The religious difference between Protestants and Catholics in the British Isles began with the Reformation's flurry at the court of Henry VIII who wanted Mary Stuart to marry his son, Edward VI. However, Scotland decided to fulfill alliance with France and hide Mary to the court of French king, where she was married to the Dauphin of France. During Elizabeth's ruling, Scotland numbered an increasing number of Presbyterians, which obliged Mary, after her return to Scotland, to proclaim religious tolerance and right to the English throne. Scottish lords decided to imprison Mary and force her to abdicate. After a while, she managed to escape to England where she expected Elizabeth's help in regaining the throne, after which she would take over the English throne. Instead of helping her, Elizabeth imprisoned Mary for 19 years to suppress her claims to the English throne, but Mary conspired with Catholic forces which resulted in her execution.

Key words: Mary Stuart, Elizabeth I, Protestantism, Catholicity, Scotland, England, English throne

9. POPIS LITERATURE I INTERNETSKIH IZVORA

- J. Abbott, 2015, *Queen Elizabeth: Makers of History*, New York: Wallachia Publishers, 2015.
- Armada* - <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3888> (18. rujna 2020.)
- S. Bertoša, 2004, *Svjetska povijest modernog doba: (XVI.-XIX. stoljeće): s posebnim osvrtom na Apeninski poluotok*, Zagreb: Profil, 2004.
- S. W. Crompton, 2006, *Queen Elizabeth and England's golden age*, Philadelphia: Chelsea House Publishers, 2006.
- J. Dawson, 2004, *The politics of religion in the age of Mary, Queen of Scots*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Kako je nastalaznamenita škotskadinastija Stuart?– 1390.* - <https://povijest.hr/nadanasnjidan/kako-je-nastala-znamenita-skotska-dinastija-stuart-1390/> (21. kolovoza 2020.)
- J. Guy et alii, 2003, *The reign of Elizabeth I: Court and culture in the last decade*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- J. Guy, 2005, *Queen of Scots. The True Life od Mary Stuart*, Boston: Mariner Books, 2005.
- R. Hutton, 2011, *A Brief History of Britain 1485-1660: The Tudor and Stuart Dynasties*, London: Robinson, 2011
- J. Lewis, 1998, *Mary Queen of Scots: romance and nation*, London: Routledge, 1998.
- C. Loomis, 2010, *The death of Queen Elizabeth I: remembering and reconstructing the Virgin Queen*, New York: Palgrave Macmillan, 2010.
- Mary's Parents, Mary, Queen of Scots* - <http://www.marie-stuart.co.uk/index.htm> (14. kolovoza 2020.)
- A. Plowden, 2003, *Two Queens in One Isle: The Deadly Relationship of Elizabeth I and Mary, Queen of Scots*, Cheltenham: The History Press, 2003.
- L. Porter, 2013, *Crown of Thistles: The Fatal Inheritance of Mary, Queen of Scots*, London: Picador, 2013.
- The Husbands, Mary, Queen of Scots* - <http://www.marie-stuart.co.uk/index.htm> (5. i 8. rujna 2020.)
- Timeline, Mary, Queen of Scots* - <http://www.marie-stuart.co.uk/index.htm> (9. kolovoza 2020.)
- G. M. Trevelyan, 1972, *A shortened history of England*, Harmondsworth: Penguin Books, 1972.

- R. Warnicke, 2006, *Mary Queen of Scots*, New York: Routledge, 2006.
- A. Weir, 1998, *The Life of Elizabeth I*, London: Vintage Books, 1998.
- A. S. Wilkinson, 2004, *Mary Queen of Scots and French Public Opinion, 1542-1600*, New York: Palgrave Macmillan, 2004.
- K. Williams, 2018, *The Betrayal of Mary, Queen of Scots: Elizabeth I and Her Greatest Rival*, London: Pegasus Book, 2018.
- S. Zweig, 1979, *Marija Stuart*, prijevod: Nika Miličević, Zagreb: Alfa, 1979.

10. POPIS ILUSTRATIVNE GRAĐE

Slika 1. Obiteljska veza između dinastije Tudor i Stewart (preuzeto sa <https://www.curriculumvisions.com/search/T/tudors/tudors.html> 15. kolovoza 2020.)

Slika 2. Elizabeta kao princeza (preuzeto sa <https://www.rct.uk/collection/404444/elizabeth-i-when-a-princess> 17. kolovoza 2020.)

Slika 3. Franjo II. (15 godina) i Marija Stuart (17 godina), 1559. godina (preuzeto sa <https://www.historyscotland.com/history/francis-ii-the-first-husband-of-mary-queen-of-scots-died/> 19. kolovoza 2020.)

Slika 4. Elizabetina krunidba (preuzeto sa <https://www.historytoday.com/archive/coronation-queen-elizabeth> 5. rujna 2020.)

Slika 5. Dešifriranje Marijine poruke, 1586. godina (preuzeto sa <https://www.nationalarchives.gov.uk/spies/ciphers/mary/ma2.htm> 18. rujna 2020.)

Slika 6. Armada portret Elizabete I. (preuzeto sa <https://www.alamy.com/stock-photo/armada-portrait-elizabeth.html> 30. rujna 2020.)